

אנו וארץ ישראל

עיון בפרשת השבוע על פי ה"משך חכמה"

מעשה כמו הילוך וזה לא יהיה לזרעו עד עולם שיטלו מהם וזה שאמר קום התהלך בו' כי לך אתננה דייק דוקא לך, ומעט מצאתי מזה בכלי יקר.

4. בלי יקר בראשית י"ג, י"ז

והקרב אלי לומר בכל זה, שהקנה הקב"ה אל אברהם את הארץ לקנות שמה שני מיני תועלת, האחד, רוחני והוא נקנה בראיה לבד. ואחד, גופני והוא נקנה מבי דיש אמצרי. הרוחני הוא, כי שם מקום מקדש של מטה מכון כנגד בהמ"ק של מעלה, ושם פעל ה' מכון לשבתו יתברך, ושם חביון עוזו יתברך, וכל המסתכל במקום הקדוש הוא מיד נתלבש רוח טהרה וקדושה ומלך עליון ביופו ית' תחזינה עיניו ובראיה לחוד סגי לאדם לקנות השלימות ההוא במקום אשר קרא לו אברהם (בראשית כב יד) ה' יראה, וקרי בה יראה היו"ד בחיריק ויראה היו"ד בצירי", כי כדרך שבא לראות כך בא ליראות, כי מיד בבואו שמה כשם שהשכינה רואה אותו כך הוא רואה פני השכינה ומיד נעשה מושפע ומואצל ודבק בזיו שכינתו יתברך מעין עוה"ב, כי גם שם הצדיקים יושבים ונהנים מזיו שכינתו יתברך. ולא בכל מקום בארץ האדם זוכה לשלימות זה כי אם במקום הנקרא ה' יראה והוא הר המוריה ובית אל, כי למעלה כתיב (ג-ד) עד בית אל, אל מקום המזבח וגו' ולקמן פר' ויצא (כח יז) פי רש"י שבא בית המקדש לקראתו עד בית אל ופירשו המפרשים שמאותו זמן והלאה נתחברו שני המקומות מקום בית המקדש ובית אל והיו למקום אחד. על כן נאמר כאן לאברהם שא נא עיניך וראה מן המקום אשר אתה שם. הורה באצבע ששלימות זה הרוחני הנקנה לו בראיה לחוד לא נקנה לו כ"א מן המקום אשר הוא עומד בו והיינו בית אל. כי כך משמע פשט המקראות וילך למסעיו מנגד עד בית אל וגו' וז"ש אל הארץ אשר אראך שאני מראה אותך שמה ובסבה זו מלך ביפיו תחזינה עיניך:

ותועלת רוחני זה לא יסיר מזרעו עד עולם, כי אף בזמן שב"ה שלמטה אינו בבנינו מ"מ הבה"מ שלמעלה המכוון נגדו נצחי לא יסור לעולם ובכל זמן יורד ממנו השפע על זרע אברהם המקודש, ומטעם זה שלמים וכן רבים נכספה נפשם לעמוד

1. בראשית י"ג, י"ז-ט"ו

(יג) ואנשי סדם רעים וזוטאים ליהוה מאד: (יד) ויהוה אמר אל אברהם אזורי הפרד לוט מעמו שא נא עיניך וראה מן המקום אשר אתה שם צפנה ונצבה וקדמה וימה: (טו) כי את כל הארץ אשר אתה ראה לך אתננה וקורעך עד עולם: (טז) ושמתי את ארעך כעפר הארץ אשר אם יוכל איש למנות את עפר הארץ גם ארעך ימנה:

2. מש"ח בראשית י"ג, י"ד

שא נא עיניך וראה בו' לך אתננה ולזרעך - הענין שארץ ישראל מקודשת מכל הארצות (כלים א-ו) והיא תחת השגחת השי"ת ואף בשעה שהיא תחת ידי זרים בכל זה לא בטלה קדושתה וכן היה בימי אברהם שד' נתן לו את הארץ אף שכנעני היה אז בארץ ועבור כברת ארץ נתן ד' מאות שקל בכ"ז היה הארץ נתונה אליו היינו שהיה קדושת השם שורה על הארץ ולא היתה עומדת תחת המזל ושרי מעלה וזה שאמר שגם בימי אברהם לא עלתה ישיבת חו"ל מן המנין לענין עשר שנים שלא ילדה יעוין יבמות ס"ג לכן אמר אעפ"י שלמטה בארץ אינך רואה מאומה במה נתונה לך כי הכנעני עדיין קטור בה ככלב (עי' סוטה ג:) ויונק שדיה בכל זאת שא עיניך למעלה להתבונן על רוחניות ההשגחה וההנהגה וראה כי כל הארץ לך אתננה שגם לך היא נתונה והיא נתקדשה בקדושה שראויה לך ולבניך ועיין מש"כ בזה"ק (דף פה) והבן.

3. מש"ח בראשית י"ג, ט"ז

כי את כל הארץ אשר אתה רואה לך אתננה ולזרעך עד עולם - יתכן כי הבטה בהפקר קונה (עיין סוף ב"מ) כיון שאינו קנוי לאחרים והנה הזכות שהיה להכנעני בו' היה רק קנין פירות וכמו שפרש"י ריש בראשית והגוף רוחנית הארץ הקדושה לא היה בזה קנין לשום אדם לכן אמר שזה יקנה בראיה בלבד ויהיה לזרעו עד עולם שאעפ"י שנכבשה הארץ קדושה ראשונה בו' וקדושה לע"ל (עי' מגלה י') קנין הפירות שנתון להכנעני בו' בזה כיון שהוא תחת רשות אחר צריך

במקום הקדוש ההוא כי רצו את אבניה וגו'. וכנגד תועלת רוחני זה אמר הקב"ה שא נא עיניך וראה מן המקום אשר אתה שם ר"ל מן המקום הקדוש אשר אתה עומד בו כי בו תקנה השלימות הרוחנית ותזכה לראות פני השכינה, ועל אותו שלימות אמר לך אתננה ולזרעך עד עולם כי שלימות רוחני זה לא ימוש לעולם. ואח"כ אמר כנגד השלימות הגשמי הנקנה לו בארץ והיינו סתם נחלת שדה וחרם, וסתם קרקע אינה נקנית כי אם בחזקה גמורה מבי דיש אמצרי, אמר קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה ולא הזכיר לזרעו עד עולם כי הארץ נתנה לישראל על תנאי אם ישמרו חקיו ותורתיו ינצורו:

5. ממועייני הישועה עמ' רל"ה-רל"ו

ארץ ישראל שבחזון והנגלות לעיני

ההסתכלות הרזית יודעת היטב כי כל מה שנגלה לעיני אינו אלא הקצה האחרון שבמעלה, ואילו מה שלא נגלה לעיני-בשר הוא הרבה יותר מזה לאין שיעור וגבול, והוא כפל כפלים לתושיה וברכה. ומאחר שכל מה שלא נתבשם בעולם הזה, נשאר בצביון קדשו כמו שהוא כמרומים, - לכן כל אלו אשר קרבת אלקים יחפצון וזכו להביט על כל דבר ודבר בהסתכלות רוית, ראויים המה שתצלה עליהם רוח השיר מלמעלה, שהיא כלה אמת, קדש קדשים לח', ומתוך זה מתעלה גם החלק שנתגשם בעולם העשיה ונראה לעיני בשר, ואף הוא נהלץ מהומריותו וגשמייותו, והיה גם הוא קדש לח'. בהינה זאת מתגלמת בעיקר ביחס לארץ ישראל, ארץ הנבואה, כל מי שרוח הסוד אופפת אותו ומרחפת עליו, הש ומרגיש בנשגבות ערכה של ארץ ישראל, וכי הגייל - שהוא החלק הנסתר שבה - המקיף את האותיות - גדול הרבה לאין שיעור וערך מן האותיות עצמן.

6. מש"ח בראשית י"ב, ז

ויבן שם מזבח לד' הנראה אליו - הענין הוא עפ"י מש"כ (איוב יט, כו) ומבשרי אחזה אלקה והוא לדעתי כי הנפש עצמו משכיל רוחני משיג אמיתת השי"ת מציאותו ומוראו וכבודו רק בשביל שמלובש בחומר גס מסך מבדיל חוצץ

בינו לאביו שבשמים נחוץ לנו התורה שהיא כלי המחזה (מיקראסקופ) לזכך החומר ולהסיר מלבושיו הצואים עד כי ישוב כמו טרם הולדו. [וזה מאמרם ז"ל (ברכות לב:)] משחרב בהמ"ק מחיצה של ברזל מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים, והכוונה מחיצת החומריי אשר יפסיק בין זוהר השגחתו באספקלריא המאירה לישראל], וא"כ הנראה כי זה ביכולת החומר להזדכך עד אשר לא מפסיק בין זוהר אשנבי הרוחני לבלי לחצוץ בהשכלתו, אבל לראות יותר מאשר יראה המשכיל בהיותו במציאותו בעצמו בלא לבוש הגשמי זה אינו באפשרי, לכן אמר כי לא כן, כי כאשר יש כלי הבטה וכלי המחזה אשר יגדילו חוש הראות אלף פעמים כפי היותו כן יש בכח השלם האלהי לזכך את החומר עד כי ישוב למחזה מלוטטה ובהירה מגדלת עיני הנפש אלף פעמים לאין מספר שתראה מראות אלקים, וזה ומבשרי מן הבשר הוא החומר הגס [ככתוב לב בשר (יחזקאל יא. יט) עיני בשר (איוב י, ד) אחזה כמו ע"י מחזה מגדלת אלקה ולכן אמר אחזה ולא אראה והוא ביאור ורעיון יקר, זה נמצא כי דבר אלקים שמענו גם לנחש (בראשית ג, יד) גם לדג (יונה ספ"ב) ומתייחס לקול אלקים הוא השגת חפץ השם ורצונו בנמצא זה השומע בפרט, אך דאות כבוד אלקים לא מצאנו בנבראים הפחותים, ואדם הראשון קודם החטא היה חומר זך ובהיר ודק אשר לא חפץ מאומה בינו למראה כבוד ד', לכן הלך ערום כי המשכיל הרוחני בל יצטרך לכסות בשר הערוה ושוה לו למקום הנחת תפילין כי לא היתה לו שום תאוה וענין רע. אך כאשר אכל מעץ הדעת נתהפך לחומר גס מובדל מאמיתת השגתו והתקרבות אלקים וחומריו חפץ בכוחות רעים מולידים התאוה והכעס נקימה ודמיונות כוזבים. [וזה כוונה שניה במאמרם ז"ל (ערובין יח:)] ק"ל שנה היה מוליד רוחות ושידים] לכן ידעו כי ערומים הם ויתבוששו כי עתה היתה המקום לבשר ערוה, ולכן כתיב (בראשית ג, ח) וישמעו את קול ד' אלקים, רק שמעו קולו ולא ראו כבוד ד', ויקרא ד' איכה ויאמר את קולך שמעתי בגן היינו שמעתי ולא ראיתי כבודך ואירא כי עירום אנכי היינו שחומרי חופץ ומפסיק ביני לך אבי שבשמים.

והנה מן אז לא מצאנו רק ויאמר ד' אבל לא וירא ד' רק כשבא אברהם לארץ ישראל אז הזדכך חומריו עד כי שב כאדם קודם החטא וזה הוא וירא ד' אל אברהם ויאמר היינו שמתחלה ראה אותו וזה כוננת הפסוק פה ויבן שם מזבח לד' שלא חפץ החומר מאומה, וכן כווננת הפסוק (ר"פ וארא)

וארא אל אברהם יצחק ויעקב וכן תמצא אצל כל אחד מהאבות (בראשית כו, ב. לה, ט) וירא אליו ד' ודו"ק היטב.